

65. Necib Mahfûz'un 'Hanzal ve polis' isimli kısa öyküsü üzerine bir değerlendirme

Gürkan DAĞBAŞI¹

Sıdka Asya ERKAN²

APA: Dağbaşı, G. & Erkan, S. A. (2023). Necib Mahfûz'un 'Hanzal ve polis' isimli kısa öyküsü üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 1139-1151. DOI: 10.29000/rumelide.1342274.

Öz

Köklü bir geçmişe sahip dünyanın en zengin edebiyatlarından biri olan Arap edebiyatında yüzlerce yıldır gerek sözlü gerekse yazılı olarak devam eden hikâye türü bulunmaktadır. İlk zamanlar hikâye olarak bilinen kısa öykünün ilerleyen yıllarda çeşitli gelişmeler ve farklılıklar göstererek Arap Edebiyatında kısa öykü olarak adlandırıldığı söylenebilir. Arap edebiyatında kısa öykü, modern anlamda 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış 20. yüzyılda gelişmeler göstererek gerçek kimliğine kavuşmuştur. Arap edebiyatına adeta bir canlanma getiren kısa öykünün ilk kıvılcımlarının Mısır'da 18. yüzyılın başlarında Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle başladığı kabul edilmektedir. İlk başlarda çeviri faaliyetleriyle başlayan kısa öykücülük zamanla gelişerek dini, ekonomik, siyasi ve toplumsal konularla iyice belirgin hale gelmiştir. Arap dünyasında gerçek anlamda kısa öykünün ilk örneğinin Mısırlı yazar Muhammed Teymûr'un 1917 yılında yayımladığı 'Fi'l Kitâr' adlı eseri olduğu genel kabul görmektedir. Mısır'ın en önemli yazarlarından biri olan ve aynı zamanda 1988 yılı Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan Necib Mahfûz yazdığı eserleriyle hem Mısır'da edebiyatın gelişmesine hem de Arap edebiyatının dünya çapında tanınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Farklı türlerde eserler kaleme alan yazarın kısa öyküleri de bulunmaktadır. Bu çalışmada kısaca Mısır'da kısa öykücülüğe değinilmiş ve Mısırlı yazar Necib Mahfûz'un "Hanzal ve Polis" adlı kısa öyküsünün olay örgüsü, anlatıcı, konu, ana yönelim, zaman, mekân, kişiler kadrosu, olay unsuru, ana düğüm, yapısı bakımından tahlili yapılmıştır. Öykünün gözlemci bakış açısıyla anlatıldığı, modern ve romantik bir tarzda yazıldığı, dilinin standart Arapça olduğu, öykü kahramanının toplumsal sıkıntılarından dolayı sorunlar yaşadığı, öyküde zaman ve mekânın net olarak belirtilmediği ve kişiler kadrosunun sınırlı olduğu, ana düğümün uyuşturucu bağımlısı bir gencin yaşamak istediği hayata dair bir rüyaya odaklandığı, öykünün sonunun açık bitirildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Necib Mahfûz, kısa öykü, Mısır, Hanzal ve polis

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü (Ankara, Türkiye), gurkan.dagbasi@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2050-9213 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 11.07.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1342274]

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arap Dili ve Belagati (Ankara, Türkiye), asyaerkn1@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-2844-492X

'Hanzal and the police' by Naguib Mahfouz A Review on His Short Story

Abstract

In Arabic literature, which is one of the richest literatures in the world with a deep-rooted history, there is a type of story that has been going on for hundreds of years, both orally and in writing. It can be said that the short story, which was known as a story at first, was called a short story in the following years by showing developments and differences in this type of story. The short story in Arabic literature emerged at the beginning of the 19th century in the modern sense and showed developments in the 20th century. It is accepted that the short story, which almost brought a revival to Arabic literature, started in Egypt in the early 18th century with the invasion of Egypt by Napoleon. Short storytelling, which started with translation activities, developed over time and emerged with religious, economic, political and social issues. The first example of the short story is the work of Egyptian writer Muhammed Teymur called 'Fi'l Kitar' in 1917. One of the important writers of Egypt, Naguib Mahfouz, who was also awarded the Nobel Prize for Literature in 1988, made important contributions to both the development of literature in Egypt and Arabic literature with his works. The author, who wrote works in different genres, also has short stories. In this study, short storytelling in Egypt was briefly mentioned, and the story of the Egyptian writer Naguib Mahfouz's short story "Hanzal ve Polis", in terms of plot, narrator, subject, main orientation, time, place, cast, plot element, main node, structure of the story. analyzed in terms of genre and style. The story is told from an observant point of view, written in a modern and romantic style, the language is standard Arabic, the hero of the story has problems due to social problems, the time and place are not clearly specified in the story, and the cast is limited, the main point is a story about the life a drug addicted young person wants to live. It has been concluded that it focuses on the dream and the end of the story is not clear.

Keywords: Short story, Egypt, Naguib Mahfouz, Hanzal and police

1. Giriş

Arap edebiyatında ilk zamanlar hikâye olarak bilinen kısa öykünün çok eski zamanlara dayandığı bilinmektedir. İlerleyen yıllarda bu hikâye türü gelişmeler ve farklılıklar göstererek kısa öykü olarak adlandırılmıştır. Eski Arapların hikâyelerinin en meşhuru, Cahiliye döneminin ünlü şairi Antara İbn Şeddâd'ın hikâyeleridir. Bu hikâyelerde, Arapların Cahiliye dönemlerindeki ahlak, örf, adet, gelenek, savaş ve kahramanlık gibi konular ele alınmıştır (Goldziher, 2012: 139). Arap edebiyatında kısa hikâyenin ilk ortaya çıkmasında, Kur'an'da geçen kıssalar, Antera, ez-Zâhir Baybars, Seyf b. Yezan, Hayy b. Yakzân, Bin bir Gece Masalları ve makâmât gibi anlatı türlerinin etkileri bulunmaktadır.

Modern kısa öykü türünü ilk kez Amerikalı yazar Edgar Allan Poe (1809-1849) ortaya koymuştur. Poe'dan sonra öykü türünde ilk eser verenler arasında Guy de Maupassant (1850-1893), Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809-1852) ve Anton Pavloviç Çehov (1860-1904) bulunmaktadır. Öykü türünde ilk eser verenler sayesinde kısa hikâye tüm dünya ülkelerine yayılmıştır. Arap edebiyatında, kısa öykü ise 19. yüzyılda ikinci yarısında modern anlamda gelişmeye başlamış, 20. yüzyılın başlarında ilerleme kat etmiştir (Tasa, 2012: 1). Hikâye türünün 19. yüzyılda bir tür haline gelmesinden sonra kısa öykü çalışmalarına başlanmıştır. Eski zamanlarda ortaya çıkan eserlerden oldukça farklı olduğu için bu yeni eserlere "Kısa Hikâye, Kısa Öykü" denmiştir. Bu tür, Batı'nın Arap nesrine sunduğu en kıymetli armağandır. Bu ortaya çıkan yeni türün öncüleri olarak, Mısır'da Muhammed Teymûr (1892-1921), Lübnan'da Lebîbe Hâşim (1880-1947), Abdulmesîh Haddâd (1881-1950) ve Mihâ'îl Nu'ayme (1889-

1988), Filistin'de Halil Baydas (1875-1949), Irak'ta Mahmûd Ahmed es-Seyyid (1901-1937) sayılabilir. Ayrıca, Arap dünyasında kısa hikâyenin olgunlaşmasını sağlayanlar arasında Mısır'da Mahmûd Teymûr (1894-1973), Mahmûd Tâhir Lâşîn (1894-1954) ve 1925 yılında ilk haftalık dergi olan el-Fecr'i yayımlayan Modern Ekol Birliği'nin üyeleri bulunmaktadır (Hafız,2003:17).

2. Mısır'da kısa öykücülüğe genel bir bakış

Batı dünyasıyla doğrudan ilişkisi olan ilk Arap ülkelerinden biri Mısır'dır. Mısır'ın coğrafi konumu başta olmak üzere birçok sebepten ötürü modern anlamda kısa öykü türünün ortaya çıktığı zamanda ilk karşılaştığı kültür Fransız kültürü idi.

Napolyon, Mısır işgaline hem ordusu hem de bilim insanlarıyla katılarak ülkede bazı değişim hareketleri başlatmıştır. Napolyon seferinin en önemli etkisi Fransızların Mısır'ı boşaltmasından sonra Mısır valiliğine atanan Mehmet Ali Paşa döneminde görülmüştür (Yanık, 1991: 4-5). Mehmet Ali Paşa, batı ile kültürel etkileşimin Mısır'a sağlayacağı faydayı görerek mesleki okullar açmış, Avrupa'ya öğrenciler göndermiş ve döndüklerinde onlara birçok eserin çevirilerini yaptırmış, bu çevirileri basmak için bir matbaa kurmuş ve resmi bir gazete çıkartmıştır (Hourani, 1994: 70). Mısır'da Rönesans'ın ilk temellerini 1826 yılında Fransa'ya gönderilen Mısır kültür heyetleri atmıştır. Avrupa'dan dönen bu eğitilmiş kesim, farklı okullarda çeviri ve eğitim faaliyetleriyle uğraşmışlardır. Artan bu faaliyetlerle birlikte yeni edebi türler zuhûr etmiş ve yaygınlaşmıştır. Yurt dışına giden bu yeni nesil Avrupa edebiyatının eserlerini orijinal dillerinden okumaya başlamış, roman ve öykü çevirileri yapmaya çalışmışlardır. Çeviriyle başlayan bu süreç daha sonra taklit ve yaratıcılıkta son noktaya gelmiştir. Batı edebiyatının etkisi 1925'ten sonra önemini kaybetmeye başlamış, artık Arap hikâye yazarları kendi kaleme aldıkları eserleriyle öne çıkmaya başlamışlardır (Yazıcı, 2004: 26). Mısır'da modern hikâyenin yani kısa öykücülüğün ilk örneklerini Muhammed Teymûr (1892-1921) kaleme almıştır. Lübnanlı Halil Mutrân (1871-1949), Cibrân Halil Cibrân (1883-1931); Mısırlı Mustafa Lütfî el-Menfelûtî (1876-1924), Muhammed Hüseyin Heykel (1889-1956), Tâhâ Hüseyin (1889-1978) ve İbrahim el-Mâzinî (1905-1968) gibi yazarlar bu ilk dönemden sonra öykü türünün Arap edebiyatına geçişinde rol oynayan önemli şahsiyetlerdir (Yazıcı, 1999: 8).

Esasen Arap dünyasında modern anlamda öykü türü Mısır'da doğmuş ve ardından diğer bölgelere yayılmıştır. Yazıcı'ya göre Mısır'da modern anlamda hikâyecilik (kısa öykücülük) 1917-1944 yılları; 1945-1967 yılları ve 1967'den günümüze olmak üzere üç dönemden oluşmuştur (Yazıcı, 2004: 27-29).

3. Necib Mahfûz'un hayatı

11 Aralık 1911'de altı çocuklu bir ailede Kahire'nin Cemâliye semtinde doğan yazar, ilk ve orta öğrenimini Abbâsiye mahallesinde tamamladıktan sonra 1934'te Kahire Üniversitesi'nin Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. Aynı alanda yüksek lisans yapmaya başlayıp tez çalışmasını yarıda bırakarak edebiyata yönelmiş ve Kahire Üniversitesi'nde sekreterlik yapmıştır. 1939'da Vakıflar Bakanlığı'na geçiş yapıp 1954'te buradan ayrılıp Kültür Bakanlığı'nda Sinema Eserlerini İnceleme Dairesi Başkanı, ardından sinemadan sorumlu danışman olup 1971'de emekliliğine kadar bu görevi sürdürmüştür (Bedr, 1984:83). Bu görevlerle birlikte el-Ehrâm gazetesinde köşe yazarlığı yapmaya, kısa hikâye ve roman yazmaya devam etmiş ve ilk romanı olan Abes el-Akdar 1939'da yayımlamıştır. Daha sonra toplumsal gerçekçi roman yazımına yönelmiştir. Bu romanların en ünlüleri Mısır toplumunun bir yansıması olan, Kahire'nin Hüseyin semtindeki bir sokakta yaşanan olayları konu alan Zukâku'l-Midak, orta halli bir ailenin üç kuşağını anlatan Beyne'l-Kasreyn, Kasru's-şevk ve es-Sukkeriyye'dir (Yıldız, 2009:29). 23

Temmuz 1952 devriminden sonra edebiyata ara veren Necîb Mahfûz, Evlâdu Hâretinâ romanıyla tekrar edebiyata geri dönmüştür. Necîb Mahfûz, sembolik romanlarının büyük katkısıyla almış olduğu 1988 yılındaki Nobel Edebiyat Ödülünün, sadece kendisine ait değil Mısır'a ve bütün Arap Edebiyatına ait olduğu düşüncesindedir (Bardakçı, 1988: 5). Onun romanları Mısır'ın sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yansıması olup roman ve hikâyelerinde mekân hep Kahire'dir. Kullandığı dil "fusha" denilen standart Arapçadır. Necîb Mahfûz, 14 Ekim 1994 tarihinde Nil kenarında yaptığı yürüyüş sırasında bir genç tarafından bıçaklı saldırıya uğramıştır. Geçirdiği bir dizi ameliyat sonrasında sağ tarafına felç indiğinden eli kalem tutamaz hale gelmiştir. 19 Temmuz 2006 tarihinde yine bir yürüyüş esnasında düşmesi sonucu başından yaralanmış ve kaldırıldığı hastanede 30 Ağustos 2006 tarihinde vefat etmiştir. 70 yıllık kariyeri boyunca 34 roman, 350'yi aşkın kısa hikâyeye yayımlamıştır.

4. Kısa öykünün Arapçadan çevirisi

4.1. Hanzal ve Polis

Bu sert adımlar, göğsünde korkunç yankılar bırakan bir etki uyandırıyor. Ondan gelen öksürük sesleri, çekilecek işkence ve acıların bir uyarıcısı gibiydi. Gelen Çavuş'tu gecenin karanlığında. Kaçmak istedi onun önünden ama yapamadı. Ağırlığını dönemecin başındaki duvara vererek zor bela ayağa kalktı. Sendeliyordu. Her an yığılıp düşme sinyalleri veriyordu durumu. Gözlerini alın yazısı misali gelmekte olan adama doğru yönelerek zorlukla açtı. Hareket etmek için çok uğraştı ama çabaları karanlıkta yok olup gitti. Darmadağın oldu anıları. Asık, tozlanmış kaba suratı, uyuyan bir kimse gibi göründü fanusun ışıklarında. Üzerinde paramparça bir entarinin kalıntılarından başka bir şey yoktu. Yasak şırınga arzusuyla yapıp tutuşuyordu çılgına dönmüş benliği.

- Hanzal, gel bakalım...

Ah! Bu uğursuz seslenişin ardından hep tekme tokatlar gelir.

Üzgün ve bezgin bir sesle:

- Allah için merhamet Çavuş Bey.

Fanusun ışıklarını ondan koruyarak ve tüfeğini omzuna takarak önünde durdu. Hanzal, Şanafiri kavşağının duvarına daha bir sıkıca yapıştı. Korkudan canı çıkıyor, şuur kaybına karşı koyuyor ve zavallılık görüntüsü veriyordu. Fakat Çavuş'a ne olmuştu ki hiç kükremiyor, lanetler savurup tokat atmıyordu?

- Uyuşturucu mu aldın?

- Hayır vallahi.

- Ama uyuyorsun veya uyuklar gibisin!

- Uyuşturucu almadım da ondan.

- Haydi benimle gel. Komiser seni istiyor.

Korkuya kapılmış ve çılgına dönmüş göğsünde bir soluk alıp verdi ve haykırdı.

-N'olursun Allah aşkına.

Elini sert ve askeri bir edayla değil, insanca omzuna attı. Hanzal şaşkına dönmüş, tek kelime bile etmemişti. Çavuş:

- Gel haydi korkma...

-Hiçbir şey yapmadım ki ben!

-Korkma her şey iyi olacak, diye fısıldayarak kibarca onu götürdü.

Komiser'in odasında, arkasından kapatılan kapının bir metre ötesinde durdu. Ne bir adım daha ilerledi ne de tecrübeli bir yüzün bakışlarına doğru gözünü kaldırdı. Parlayan ışık, neredeyse örtüsüz kalmış olan çamura bulanmış vücuduna musallat olmuştu. Bembeyaz, pürüzsüz duvarlar ve görkemli mobilyalar arasında çağ dışı bir şey gibi göründü. Hanzal gök gürlemesi gibi bir ses bekliyordu ama Komiser'in sesi o geceki her şey gibi beklenmedik bir tarzda insancıl bir tonlamayla geldi:

- Otursana Hanzal, iyi akşamlar...

Aman Allah'ım! Neler oldu ki dünyaya?

- Estağfurullah Komiser Bey, ben sizin hizmetkarınızım.

Komiser, deri bir koltuğa oturması için emredici bir parmak işareti yaparken tersleyici bir bakış attı ona. Çok tereddüt etti, sonra boyun eğmekten başka çaresi olmadığını gördü ve bir heykelin yer altına gömülü ayakları kadar iri olan, toprağa bulanmış ayaklarına bakarak koltuğun ucuna ilişti. Hiçbir şeye inanmadı buna rağmen. Boynunu bükerek:

- Komiser Bey, ben kusurları olan zavallı bir adamım. Fakat benim sefaletim kusurlarımdan daha korkunçtur. Allah katında merhamet, adaletten yegdir.

Komiser, ciddi ama aynı zamanda da nazik bir tonlamayla:

- Endişe etme Hanzal, dedi ben senin çok hata ettiğini ama fazlasıyla da cefa çektiğini biliyorum. Sen günahlarını daha iyi bilirsin. Sana sert davranmakta Çavuş mazurdur. Öyle ya kanun kanundur. Fakat bazı şeyler yenilendi ve muamelelerde değişiklik oldu. Her şey değişti. Bizim polislik yönümüz olduğu gibi insani yönümüz de var.

Krizin baskısını güç bela yenmeye çalışarak şaşkın şaşkın Komiser'e bakakaldı. Adam şefkatle ona baktı ve şöyle dedi:

- İnan bana Hanzal, duyduğun ve gördüğün her şeye inan. Uyuşturucu almadığın için başını dik tutmaya dermanın kalmamış. Paranın sonu gelmiş ve sen uyuşturucu alamamışsın. Acımaz ki zehir taciri, ödemeyi peşin ister. Ama sen bütün bunlardan kurtulacaksın.

Hanzal ağlamaklı bir sesle:

- Zavallının biriyim ben, dedi. Bir bedbahtlıktan ibarettir benim hayatım. Güçlü idim zayıf düştüm, tüccar idim iflas ettim, sevdim yanıp kavruldu, uyuşturucu bağımlısı oldum ve nihayet dilencilik yaptım...

- Hastaneden yepyeni bir adam olarak çıkacaksın ve seninle bir görüşmem daha olacak...

Şubenin etrafında bir grup polis onun etrafını sardı. Her zaman olduğu gibi, bedeni, sanki bir darbe yiyormuşçasına büzüldü. Fakat onlar kendisine gülmüşediler. Pala bıyıklarının altından kalın dudakları aralandı.

- Sizler de mi?

- Evet Hanzal, her şey değişti artık...

- Geçmiş olsun Hanzal...

-Allah günahlarınızı affetsin...

Uyku ile uyanıklık arasında gidip geldi ve durmadan sallanmaya başlayan arabanın içinde hemen uykuya teslim oldu. Gözlerini tuhaf bir odaya açtı. Orayı bembeyaz ve ıslıl ıslıl gördü. Ayrıca üzerine eğilen bir yüz görmüştü. Bir halsizlik ve tiksinti, mide bulantısı, derin bir yalnızlık ve korku hissetti.

- Şırınga, bir şırınga Metbuli Amca, diye yalvardı.

Kulağını zarif bir gülüş okşadı, keskin bir koku yükseldi burnuna. Başında ve duyu organlarında ızdırap verici bir ağrı hissetti. Kafası zonklamış ve sonra da bayılıp kalmıştı. Hanzal, Komiser'in vaat ettiği gibi yepyeni bir adam olarak ayrıldı hastaneden. İlk kez tabii şekli ortaya çıkmış ve geniş, beyaz bir elbise içinde kasıla kasıla yürümüştü. Sakal tıraşı olunca bıyıklarının gürlüğü ortaya çıktı. Parlak sarı bir ayakkabı giydi. Bileğindeki aslan dövmesi ile nakışlı takke altındaki boynun iki yanında bulunan serçe dövmesi belirginleşti. Çavuş bir dost gibi götürdü onu. Her şey dost. Güneşin altında cildi berrak, esmer göründü. Kendine hâkim olamayıp güldü ve temizlikten sonra kilosunun düşmüş olacağını düşündü. Uyanıktı ve şuuru da yerindeydi. Nesnelere görüyor, sesleri işitiyor, Çavuş'u seviyor ve herhangi bir acı hissetmiyordu içinde. Uçmaya gücünün yeteceğini zannedecek kadar güvenle doldu. Çevresinde olan şeylere inanmıştı. Hatta polisler tebrik etmek için kendisine doğru geldiklerinde bile dehşete kapılmamıştı. Şubenin avlusunda gösteri yaparcasına hararet ve sevgi ile tokalaştılar. Kendisini karşılamak için duran Komiser'i gördüğü zaman da aşırı şaşkınlık göstermedi ama çok etkilenmişti. O mütevazî ruhu ile hemen öpmek için eline sarıldı ama Komiser onu çekip şefkatle kucakladı. Utanç ve memnuniyetten erimiş, gözlerinden yaşlar boşanmıştı. Adam, Hanzal'ı koltuğa oturttu, kendisi de yumuşak ve berrak bir şekilde gülerek masanın arkasındaki sandalyesine döndü.

- Allah sağlık ve afiyetini daim kılsın dedi.

Gözleri dolmuştu. Komiser şöyle devam eti sözlerine:

- Şimdi her şeye yeniden başlayabilirsin...

Boşalan gözyaşlarıyla:

- Allah'ın ve sizin sayenizde... dedi.

- Abartma canım sadece Allah'ın sayesinde.

Komiser önüne bir defter açtı ve kalemi alıp beyaz bir sayfanın başına bir cümle yazdı. Sonra ay ışığı gibi sessiz ve derin bir edayla ona bakarak usulca şöyle dedi:

- Dilediğini iste Hanzal.

Adam şaşırıldı ve cevap veremedi. Dudakları oynadı, pos bıyıkları kıpırdadı, fakat bir cevap veremedi. Bunun üzerine Komiser onu yüreklendirerek:

- Dilediğini iste Hanzal. Bu bir emirdir!

- Ama...

- Aması maması yok. Dilediğini iste...

- Allah'tan himayesini isterim.

- Haydi muradını söyle, dilediğini iste bakalım. Bu bir emirdir.

Hanzal annesinin duasını, gece hikâyelerini ve bağlama melodilerini anımsadı, sonra gülerek:

- Meyve arabası ile seyyar satıcılık yapmak isterim.

Komiser eliyle deftere bir şeyler yazarak:

- Huseyniye'de meyve dükkânı, ikili raflar ve serginin güzel görünmesi için elektrik...

- Ya para? Diye sordu şaşkınlık içinde.

- Kafanı yorma sen, bu bizi ve toplumu ilgilendiren bir iş. Sen ne istediğini söyle, bu bir emirdir.

Hanzal, yeni kimliğinden ve meyve dükkanından kaynaklanan yeni bir cesaret buldu. Titrek bir sesle:

- Ciğerci Seniyye Beyyumi, gerçek şu ki ben...

Komiser bir yandan kayıtlar tutmaya devam ederken:

- Açıklama yapmana gerek yok, dedi. Hepsi biliniyor. Nokta polisi, bütün polisler ve pazar bekçisi hepsi biliyorlar. Seniyye güzel ve cesur bir genç kız. Olanlara rağmen henüz evlenmemiş. Bir zamanlar sana karşı eroinden daha gaddardı ve katılığının doruğuna ulaşmıştı. Durumun kötüleşince seni terk etti, ama geri dönecek sana. Olmaya oldu, dükkân; meyve ve çiğrek dükkânı olsun. Bu, Huseyniye'deki süpermarketler tarzında eşsiz bir şey olacak. Ya bundan başka?

Etkilendiğinden dolayı başını eğdi. Gözleri, menekşe halkalarıyla çevrili kırmızı güllerin boy attığı yeşil bir yeryüzü hayaline kapıldı. "Ey gönlümün arzusu söyle bana" diyen melodi kulağında çınladı. Fakat sinek bulutu gibi koyu bir leke gördü ve bedeni ürperdi. Korkuyla:

- Polislerin dostluğunun devam etmemesinden korkuyorum. Öyle ya gençliğimdeki bedbahtlığımın pek çok sebebi vardı ama polisler bu konudaki en önemli sebeplerden biriydiler. Sebepi sebepsiz ne kadar çok kovalamışlardı arabamı ve rızkıma el koyup beni dövmüşlerdi. Bizzat Senniye meselesinde bile onun akıyla oynayan ilk kişi polis memuru Hassune idi.

O yumuşak ve berrak gülüşler yeniden yükseldi ve Komiser hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak bir ifadeyle:

- Polislerin içinde sana bir tek düşman bile bulamayacaksın. Onlar bugünden itibaren sonsuza dek senin samimi dostlarındır. Haydi dilediğini iste şimdi, bu bir emirdir.

Hanzal serserilik günlerinde dahi tatmadığı bir cesaret sarhoşluğuna kapıldı ve dedi ki:

- Benim gibi fakirler çoktur, belki de siz onları tanımazsınız Komiser Bey...

Eli aralıksız yazmaya devam ederken onun sözünü keserek şöyle dedi:

- Her şeyi biliyorum. Bizi onlara götür. Herkes bir dükkâna bir eşe ve polislerin dostluğuna sahip olacak, bunların hepsi gerçekleşecek, haydi dilediğini iste, bu bir emirdir.

Hanzal güçlü bir kahkaha attı, avuçlarını birleştirdi:

- Sanki rüyada gibiyim, dedi.

- Gerçek, bir tür rüyadır. Rüya da bir tür gerçek. Dilediğini iste, bu bir emirdir...

Güven ve doyunluk içinde bir soluk aldı:

- Tutuklulardan kaçtı tutuklanmayı gerçekten hak etmiştir ki? diye sordu. Eli sayfa üzerinde dolaşırken şöyle dedi Komiser:

- Bütün hapishaneler boşalsa bile gerçekten tutuklanmayı hak etmeyenlerin hepsi hapishaneden çıkacak.

Hanzal cezbe içinde haykırdı:

- Yaşasın adalet, yaşasın Komiser!

Hanzal'ın Şanafiri kavşağındaki avlusu, Komiser'in, polislerin, fakirlerin ve serbest bırakılan tutukluların katıldığı muhteşem bir törene sahne oldu. Seniye, portakal rengi bir fistan giymiş ve yeşil bir şal sarınmıştı. Altın bileziklerle süslü bileği ve bacağının yarım ay püsküllü gümüş bir halhal takılı olan alt kısmı dışında dolgun vücudunun hiçbir tarafı görülüyordu. Hint hurması ve kerkedi içeceklerini bizzat kendisi sunuyordu. Muhammed Ali caddesinin havasını yansıtan bir müzik korosu da bir köşeye yerleşmiş, gelenleri selamlıyordu. Herkes özgürlüğünün tadını çıkartıyordu. Hatta polisler, Komiser'in gözü önünde şarkı söyleyip dans ediyorlardı. Sonra bir hafız, koronun önünde durarak Hz. Peygambere methiyeler söylemeye başladı:

'Ne zaman ki zuhur etti, göründü hidayet alameti...'

Fakirlerin, mahsupların ve polislerin göğüslerinden neşe çığlıkları katlanarak yükseldi. Seniyye, ney sesine benzeyen bir zılgıt attı. Törenin sonunda Komiser ayağa kalkıp topluluğa hitaben:

- Yağmurun başlangıcı damlalardır. Sonra sağanağa döner. Geceniz hayırlı olsun, dedi.

Seniyye, bir kez daha zılgıt çekti. Davetliler, şafak vakti horozlar öter ve sessizlik kol gezerken ayrılmaya başladılar.

Hanzal, yorgunluğun ardından dinlenmek için sırt üstü kanepeye uzandı. Seniyye de baş ucuna oturdu ve zülüflerini okşamaya başladı. Hanzal mutlu, huzurlu ve memnun, hiçbir şeyin sona ermesini istemiyordu. İncelik içinde:

- Bütün bu güzelliğin sebebi sensin dedi.

Seniyye'nin parmakları sanki serçe dövmesini yüzüyormuşçasına Hanzal'ın boynuna uzandı. Hanzal yeniden:

- Olanların hiçbirini mucize saymıyorum. Esas mucize, olanlardan sonra kalbinin bana karşı yumuşamış olması, dedi.

Seniyye'nin eli yanağına ve sonra çenesine kaydı, sonra da boğazına yerleşti. Kendini onun okşamalarına bırakmıştı. Ta derinden hiçbir şeyin sona ermemesini arzu etti. Ancak boğazının sıkılmasına benzer tuhaf bir hissin farkına vardı. O kadar şiddetlendi ki normal bir okşamanın sınırlarını aşmıştı. Ondan elinin baskısını hafifletmesini istemeye karar verdi ama sesi çıkmadı. Baskı giderek arttı. Onun elini boğazından uzaklaştırmak için kendi elini uzattı fakat göğsünün üzerine çöken bir kâbus hissetti ve bir kum çuvalı yahut başına düşen bir duvar parçası gibi korkunç bir ağırlık hissetti. Bağırmak, ayağa kalkıp hareket etmek istedi ama gücü yetmedi. Bu sıkıntıdan kurtulmak için sert bir şekilde başını salladı. Baş kanepeye, yere ve toprağa benzer bir şeye sürtündü. Hatta çamur da vardı. Derecesiyle, tadıyla ve verdiği gamla yepyeni bir duyguya kapıldı. Alaycı bir tavırla kendisine bağıran tanıdık bir ses duydu:

- Yolun ortasında başka uyuyacağın bir yer kalmadı mı ha!

Ne kadar da polisin sesine benziyor! Katı sesiyle sıkıntıların işaretçisi o eski polisin. Neredeyse boğuldu boğulacak. Acımıyordu Seniyye'nin eli, sonra göğsünden kalkıverdi o duvar apansız. Doğrularak oturdu karanlıkta inlerken. Gözlerine, fanusun ışığını kendisinden engelleyen ve gökteki yıldızlara kadar uzanıyormuşçasına dev bir silüet ilişti. Sabah horozu ötmekte ve tüfek silüetin omzunun üzerinden sarkmaktaydı. Kendi göğsünün üzerinde de kaba ayakkabının dürttüğü yere doğru bir acı yayılıyordu.

- Hani Komiser'in sözü Çavuş? diye feryat etti.

Acımasızca bir tekme attı Çavuş ve şöyle bağırdı ona:

- Komiser'in sözü ha! Seni çılın eroınman seni, kalk haydi şubeye...

Panik ve şaşkınlık içinde çevresine baktı, bomboş bir yol, her tarafı kaplamış bir karanlık ve sessizlik buldu. Ne tören vardı ne de törenden bir eser; ne Seniyye ne de herhangi bir şey... (Doğru, 2002: 45-54).

5. Hanzal ve polis kısa öyküsünün tahlili

5.1. Kısa öykünün olay örgüsü

Necib Mahfuz'un 'Hanzal ve Polis' adlı kısa öyküsü uyuşturucunun etkisiyle kendini kaybeden Hanzal'ın, kendisine doğru gelmekte olan Çavuşla karşılaşp, güçsüzlüğü nedeniyle hiçbir yere kaçamayp, Çavuşa ne cevap vereceğini bilemeden, dayak yemekten korkarak üzgün ve bezgin bir sesle cevap vermesiyle başlar. Çavuş normalinden çok daha farklı davranarak onu Komiser'in beklediğini söyler. Hanzal bu farklı davranışı idrak edemeyerek kendisini savunarak bir şey yapmadığını dile getirir. Çavuş onu sakinleştirip, korkmaması gerektiğini söyleyerek Komiser'in odasına götürür. Komiser ona koltuğa oturması için nazikçe emir verir. Hanzal tereddüt ederek oturur. Komiser iyimser davranması onu daha da hayretler içinde bırakır. Komiser'e bu durum karşısında korku içinde zavallı, günahkâr bir adam olduğunu dile getirmeye başlar. Komiser ise ona insancıl davranışlarda bulunarak Çavuş'un mazur olduğunu, sistemin değiştiğini, polislik yönlerinin yanında insancıl taraflarının olduğunu vurgular. Hanzal kriz baskısından kurtulmaya çalışarak Komiser'i dinlemeye çalışır. Komiserse onun uyuşturucu alamadığından bu halde olduğunu düşünür. Komiser konuştuğça Hanzal da geçmiş yaşantısından, uyuşturucu bağımlısı, dilenci bir insan olduğundan bahseder. Komiser ona vaatlerde bulunur. Hastaneye yatırıp tedavi olup, tertemiz, bambaşka bir Hanzal olarak çıkacağını sözünü verir. Hanzal kabul eder ve tedavi olur. Kılık kıyafeti değişir bu da kendisine olan güvenini artırır. Artık bilinci açık, çevresinde olan her şeyin farkında, polisleri seven ve hiçbir yeri ağrımayan biridir. Komiser'in yanına gelirken utanç ve memnuniyetten erimiş, istemsizce gözlerinden yaşlar boşalır. Komiser eline bir defter ve kalem alarak ona her şeye yeniden başlayabileceğini söyler. Hanzal'a dilediği ne varsa söylemesini rica eder. Hanzal şaşkınlıktan hiçbir şey söyleyemez. Hanzal annesinin duasını, gece hikâyelerini anımsayarak meyve arabasıyla seyyar satıcılık yapmak istediğini dile getirir. Sonrasında parasız olduğunu düşünerek parayı hatırlatır. Komiser ise bunun onun sorunu değil toplumun ve kendilerinin bir sorunu olduğunu ifade eder. Hanzal bir anda sevdiği kız olan, geçmişte birlikte olduğu, eroine bağımlılığı yüzünden kendisini terk ettiği Seniyye'yi hatırlatır. Duygularını gizleyememiştir. Komiser, Seniyye'nin de ona döneceğinin garantisini verir. Kulağında çalan melodi ona polislerin dostluğunun bitebileceğini aklına getirir. Daha öncesinde polislerin rızkına el koyduğunu hatta Seniyye'nin aklına girip onu bile uzaklaştırdıklarını dile getirir. Komiser bunun da sözünü verir. Son olarak kendisi gibi fakir olan, hapisanede suçsuz yere yatanları düşünerek, toplumda herkesin eşit olmadığını, adalet sistemine vurgu yaparak dile getirir. Komiser de sistemin eskisi gibi olmayacağını herkesin sorunlarıyla ilgilenileceğini söyler. Hanzal adalet çığlıkları atarak sevincini açığa çıkarır. Şanafiri kavşağının avlusunda, Hanzal'ın, Komiser'in, polislerin, fakirlerin ve serbest kalan mahkumların katıldığı bir tören yapılır. Seniyye'de o törendedir. Herkes özgürlüğünün tadını çıkarır. Kimse kimseden üstün değildir. Fakirler, mahkumlar, polisler hepsi birbiriyle dosttur. Tören bitmek üzeredir. Hanzal bir kanepeye uzanmış, Seniyye'de baş ucundadır. Hanzal mutluluğunun ve bu anın hiç bitmemesini söyler. Seniyye'nin parmakları yavaş yavaş boynuna doğru iner. Hanzal konuşurken aniden Seniyye elini onun boğazına yerleştirir. Hanzal elinin baskısını hafifletmesini istemiştir olanların farkına varmayarak. Kendisini kurtarmaya çalışarak göğsünün üzerine çöken bir kâbus hisseder. Bağırarak, ayağa kalkıp kurtulmak ister fakat gücü yetmez. Kafasını vurur ve başka bir duyguya kapılır. Kendisiyle alay eden bir ses işitmeye başlar. Yolun ortasında uyumasıyla alay eden o kişi, eski Çavuş'tur. Olayları anlamaya çalışır. Başında bekleyen Çavuş'a, Komiser'in verdiği sözleri söyler. Çavuş sinirle eroinman olduğunu hatırlatarak onu şubeye götüreceği söyler. Şaşkınlık ve panik içindedir. Etraf sessiz ve karanlıktır. Ne tören ne de Seniyye vardır.

5.2. Anlatıcı

Anlatıcı, objektif bir tutumla gözlemci bakış açısıyla öyküyü anlatılmıştır. Olaylar karşısında nesnel bir tutumu vardır. Olaylar esnasında kendi yorumunu ifade etmemiştir. Gözlem bakış açısıyla olayları anlatması nedeniyle sonuna kadar tarafsızlığını korumuştur. Okuyucuyu etkileyecek, objektiflikten uzaklaştıracak herhangi bir yorum yapmamıştır.

5.3. Konu

Öykü, uyuşturucu bağımlısı olan bir gencin yaşadığı toplumsal sıkıntıyı ele almıştır. Uyuşturucu etkisiyle gördüğü bir rüya vardır. Rüya da uyuşturucudan kurtulması için bir komiser yardımcı olur. Tedavi görerek temiz, öz güvenli, mutlu bir kişiliğe bürünür. Daha sonrasında toplumda normal bir yaşam sürmesi için Komiser ona isteklerini sorar. Genç bu soru karşısında geçimini sağlayacağı bir iş, sevdiği kıza tekrardan beraber olmak, polislerle sonsuza kadar dost olup kendisi gibi diğer insanların refah içinde yaşamasını ister. Komiser ise tüm bu isteklerinin gerçekleşeceğinin vaadini verir. Sonrasında bunu kutlamak için bir tören düzenlenir. Çevresindeki herkes bu törene katılır. Sevdiği kıza huzur içindeyken olanların gerçekliğini sorgulamaktadır. Tam bu esnada sokakta sızmış halde bir Çavuş onu bulur. Uyandırarak şubeye götürmek ister. Genç ise gördüğü rüyamın etkisindedir. Şaşkınlık ve panik içinde olanları kavramaya çalışır. Ashında verilmek istenen mesaj toplumda yardıma ihtiyacı olan bireylere ideal bir sosyal devletin nasıl yaklaşması gerektiği ve bunun sonucunda insan hayatının olumlu şekilde değişebileceğidir.

5.4. Ara yönelim

Uyuşturucu bağımlısı kişilerin hayalini kurdukları bir yaşam bulunuyor. Bu yaşama ulaşmak için kendilerini tam anlamıyla uyuşturucudan soyutlamaları gerekir ki o hayata ulaşabilsinler. Bunun için de tedavi olup baştan sona kendilerini yenilemeleri gerekmektedir. Ayrıca öyküde sosyal ve ekonomik olarak farklı durumlarda olan insanlara devletin resmi güçlerinin farklı davranması da eleştirilmektedir.

5.5. Zaman

Öyküde net bir zaman belirtilmemiştir. Fakat "Gelen Çavuş'tu gecenin karanlığında, davetliler, şafak vakti horozlar öter ve sessizlik kol gezerken ayrılmaya başladılar" ifadesinden olayın gece yaşandığıyla ilgili bir fikir oluşmaktadır.

5.6. Mekân

Öyküde olaylar tek bir yerde ve net bir şekilde ifade edilmemiştir. Fakat "Hanzal, Şanafiri kavşağının duvarına daha bir sıkıca yapıştı, Komiser'in odasında, arkasından kapatılan kapının bir metre ötesinde durdu, Komiser deri bir koltuğa oturması için emredici bir parmak işareti yaparken tersleyici bir bakış attı ona, şubenin avlusunda bir grup polis onun etrafını sardı, durmadan sallanmaya başlayan arabanın içinde hemen uykuya teslim oldu, gözlerini tuhaf bir odaya açtı, Hanzal'ın Şanafiri kavşağındaki avlusu, Komiser'in, polislerin, fakirlerin, ve serbest bırakılan tutukluların katıldığı bir törene sahne oldu" ifadelerinden olayın sokakta, karakolda, araçta geçtiği düşünülmektedir.

5.7. Kişiler kadrosu

Öykünün baş kahramanı Hanzal'dır. Diğer karakterler ise Çavuş, Komiser, Hanzal'ın sevdiği kız Seniyye, bir şırınga istediği Metbuli Amca, karakol avlusunda karşılaştığı bir grup polis, kendisi gibi bir hayat yaşayan fakirler ve suçsuz yere hapse düşmüş mahkumlardır.

5.8. Olay unsuru

Öykünün 3 tane olay unsuru vardır:

1. Hanzal'ın aldığı uyuşturucu etkisiyle gördüğü rüyayla Çavuş'la karşılaşp Komiser'in odasına gitmesi,
2. Hanzal'ın tedavi olup, başka bir Hanzal olarak Komiser'in odasına gelip isteklerini dile getirmesi ve bunun üzerine sevdiği kızın da katıldı bir kutlama,
3. Hanzal'ın rüyasının sonuna yaklaşması, Çavuş'un onu sızmış şekilde yakalayıp uyandırdığı, gerçek hayata döndüğü son kısımdır.

5.9. Ana düğüm

Öyküde ana düğüm, uyuşturucu bağımlısı gencin yaşamak istediği hayatla ilgili bir rüya görmesidir. Rüyasında tedavi görür, polisler ona yardımcı olarak dilediği ne varsa gerçekleşeceğinin vaadini verirler. Tüm hayatının değiştiğine inanarak çok mutlu olur. Fakat uyanmasıyla gerçek yaşama geri döner. Şaşkınlık ve panik içinde olanları kavramaya çalışır.

5.10. Öykünün sonu

Hikâyenin ucu açık bırakılmıştır. Kesin bir ifadeyle sonu bitirilmemiştir. Yazar belki de okuyucudan öykünün sonunu kendine göre tamamlamasını istemiş olabilir.

5.11. Yapısı bakımından öykünün türü

Kısa bir öykünün genel bir özelliği olarak kısa yazılmıştır. Klasik Arap Edebiyatı formatından uzak modern bir tarzdadır; içerik ve anlatı bakımından ise romantik türdür.

5.12. Üslup

Öyküde standart Arapça yani fasih Arapça hakimdir. Akıcı bir üslup kullanılmıştır. Cümleler açık ve nettir. Betimlemelere yer verilmiştir.

Sonuç

Mısır'da kısa öykücülük, Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesinden sonra ortaya çıkmıştır. Mısır'da modern anlamda kısa öykünün ise 20. yüzyılın ilk zamanlarında başladığı kabul edilmiştir. Çeviri faaliyetleriyle başlayan öykücülüğün zamanla gelişerek siyasi, dini, ekonomik, toplumsal konularla öne çıktığı görülmektedir.

Mısır'ın önemli yazarlarından biri olan aynı zamanda 1988 yılı Nobel Edebiyat Ödülünü alan Necîb Mahfûz yazdığı eserleriyle hem Mısır'da edebiyatın gelişmesine hem de Arap edebiyatına önemli katkılar

sağlamıştır. Mısırlı yazar Necib Mahfuz'un 'Hanzal ve Polis' adlı kısa öyküsü, Mısır'ın toplumsal, siyasi bakış açısını ele aldığını söylenebilir. Dunyallah koleksiyonundan alınan bu eser toplumda yaşanan sorunları, yardıma ihtiyacı olan bireylere ideal bir sosyal devletin nasıl yaklaşması gerektiğini bunun sonunca insan hayatının nasıl olacağını anlatmaktadır. Hanzal adlı karakterin uyulurucuya olan bağlılığı, toplumda yaşanan adaletsizlikten yakınmasını, yaşamak istediği hayatı anlatmaktadır. Öykünün sonu net olarak bitmemiş ucu açık bırakılmıştır. Anlatıcı, objektif bir tutumla gözlem anlatıcısıdır. Olaylar karşısında nesnel bir tutumu vardır. Öyküde net bir zaman belirtilmemiştir. Ancak zamanı okuyucuya kullanılan ifadelerle yansıtılmaya çalışmıştır. Mekân konusunda olay tek bir yerde ve net bir şekilde ifade edilmemiştir. Birkaç farklı yerde geçtiğini anlatan ifadeler kullanılmıştır. Olay örgüsü karmaşık değildir. Öykü içinde karşılıklı konuşmalara, kişilerin ruh ve fiziksel özelliklerine, tasvirler yoluyla yer verilmiştir. Tasvir etme ile başarılı şekilde okuyucunun aklında bir canlanma yapılabilmektedir. Dil anlamında genel olarak fasih Arapça hakimdir. Yapısı bakımından ise kısa, modern ve romantik bir türdür.

Kaynakça

- Bedr, A.T. (1984).*er-Rü`ye ve'l-edâh: Necib Mahfuz*, 83.
- Bardakçı, M. (1988). Necib Mahfuz'la Edebiyat ve Nobel Söyleşi, *Hürriyet Gösteri*, 4-7.
- Doğru, E. (2002). *Onuncu günde kaplanlar*. Baskı Yeri: Meneviş Yayınları.
- eř-Şeyh, İ.(1987). *Mevâkıf ictimâ`iyye ve siyâsiyye fi edebi Necib Mahfuz*, Kahire.
- Goldziher, I. (2012). *Klasik Arap literatürü* (çev. Azmi Yüksel & Rahmi Er), Ankara: Vadi Yayınları.
- Hafız, S. (2003). Modern Arap Kısa Öyküsü(I).(çev. Azmi Yüksel).*Nüşa Dergisi*,(9), 1-25
- Hourani, A. (1994). *Çağdaş Arap düşünceci*, Arabic Thought in the Liberal Age (1798-1939), (çev. Hüseyin Yıldız & Latif Boyacı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Tasa, M. (2012). Çağdaş Suriye Öykücülüğüne Genel Bir Bakış. *Hece Öykü Dergisi*, 1.
- Yank, N.H. (1991). Mahmûd Sâmî Paşa el-Bârûdî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri. Doktora Tezi: Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, H. (1999), *Çağdaş Arap Öyküleri*, İstanbul 1999.
- Yazıcı, H. (2004). *The Short Story in Modern Arabic Literature*. Kahire.
- Yıldız, M. (2009). Necib Mahfuz Hayatı Eserleri ve Türkçe Çevirileri. *Nüşa Şarkiyat Araştırma Dergisi*, (4), 17-29.